

УДК 37.01

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4\(38\)-440-450](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4(38)-440-450)

Найдюк Ірина Сергіївна викладач кафедри дошкільної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, 20300, тел.: (096) 104-34-64, <https://orcid.org/0009-0005-2972-4808>

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ В СТИМУЛЮВАННІ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ

Анотація. У статті розглянуто естетичне виховання як важлива організація життя та діяльності дитини для розвитку її естетичних почуттів, формуванню знань й уявлень про навколишній світ, естетичного ставлення до нього. Досліджено складові естетичної вихованості дітей дошкільного віку (акумулятивна, ціннісно-спонукальна, творчо-результативна). Проаналізовано елементи естетичної культури як важливого складника всебічного розвитку особистості. Метою естетичного розвитку дитина є формування естетичної культури особистості, яка складається з таких компонентів як естетична свідомість, естетичні потреби, естетична діяльність. Виокремлено два напрями в етапах становлення естетичної культури. Встановлено, що естетичне сприймання поєднує емоційний та пізнавальний компоненти.

Розглянуто групи завдань естетичного виховання дітей дошкільного віку відповідно до його мети, які матимуть позитивний ефект в процесі реалізації за умови їх тісного взаємозв'язку. До засобів естетичного виховання належить природа, народний фольклор, краса побуту та навколишнього світу, художня література, твори мистецтва, театр, хореографія, а також участь дитини в різних видах діяльності. Естетичне виховання дошкільників здійснюється у різних формах відповідно до діючого принципу управління діяльністю, способу об'єднання та привернення уваги дітей, виду діяльності. Формами організації естетичного виховання є заняття, художня праця, самостійна діяльність, свята, екскурсії, прогулянки, розваги тощо.

Визначено методи естетичного виховання дошкільників, які застосовують відповідно до принципу естетичної дієвості творця (спонукування дитини до власноручного створення творів мистецтва): метод показу, метод спонукування, метод переконання, метод привчання, вправи в практичних діях, метод пошукових ситуацій. Дошкільників залучають до різних видів художньої діяльності (зображувальна, музична, художньо-мовленнєва, театралізована).

Ключові слова: естетичне виховання, естетична культура, естетичні почуття, естетичний смак, естетичний ідеал, вихователь, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.

Naidiuk Iryna Serhiyivna teacher at the Department of Preschool Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova St., 28, Uman, 20300, tel.: (096) 104-34-64, <https://orcid.org/0009-0005-2972-4808>

THE ROLE OF THE EDUCATOR IN STIMULATING THE AESTHETIC DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN: APPROACHES AND METHODS

Abstract. The article deals with aesthetic education as an important organization of a child's life and activity for the development of his/her aesthetic feelings, formation of knowledge and ideas about the world around him/her, aesthetic attitude towards it. The components of preschool children's aesthetic education (accumulative, value-motivating, creative and effective) are investigated. The elements of aesthetic culture as an important component of comprehensive personality development are analyzed. The purpose of the aesthetic development of a child is to form the aesthetic culture of the individual, which consists of such components as aesthetic consciousness, aesthetic needs, aesthetic activity. Two directions in the stages of formation of aesthetic culture are distinguished. It is established that aesthetic perception combines emotional and cognitive components.

The groups of tasks of aesthetic education of preschool children in accordance with its purpose, which will have a positive effect in the process of implementation, provided that they are closely interconnected, are considered. The means of aesthetic education include nature, folklore, the beauty of everyday life and the world around us, fiction, works of art, theater, choreography, as well as the child's participation in various activities. Aesthetic education of preschoolers is carried out in various forms in accordance with the current principle of activity management, the way of uniting and attracting the attention of children, and the type of activity. The forms of organization of aesthetic education are classes, artistic work, independent activity, holidays, excursions, walks, entertainment, etc.

The methods of aesthetic education of preschoolers, which are used in accordance with the principle of aesthetic effectiveness of the creator (encouraging the child to create works of art with his own hands), are identified: the method of showing, the method of inducing, the method of persuasion, the method of accustoming, exercises in practical actions, the method of search situations. Preschoolers are involved in various types of artistic activities (visual, musical, artistic and speech, theatrical).

Keywords: aesthetic education, aesthetic culture, aesthetic feelings, aesthetic taste, aesthetic ideal, preschool teacher, children of preschool age, preschool education institution.

Постановка проблеми. Розвиток естетичної свідомості взаємопов'язаний з почуттями та поглядами людини, підвищує її емоційну чутливість до всіх

явищ навколишнього середовища. Дошкільний вік є саме відповідальним періодом для формування естетичних цінностей особистості. Сьогодні як ніколи потрібно формувати фундамент духовно-морального життя людини, тобто загальну культуру підростаючого покоління, де особливу роль відіграє педагог.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання естетичного виховання дітей дошкільного віку привертало увагу чимало педагогів, психологів, методистів. Т. Танько й М. Чернявська визначили та узагальнили суть, форми і методи естетичного виховання дитини у ДНЗ України, а також можливості їх творчого застосування у сучасних умовах. В. Горголь та П. Горголь детально проаналізували підходи до визначення суті поняття «естетична культура» та «естетичне виховання» у науковому педагогічному колі. Н. Дудник звернула увагу на необхідність та специфіку естетичного виховання дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. І. Мельник та Т. Луцик розглянули умови та джерела естетичного виховання дітей дошкільного віку. Н. Сірант проаналізувала особливості естетичного виховання зростаючої особистості та необхідні для цього умови С. Фурманюк дослідив естетичне виховання дітей дошкільного віку за допомогою сучасних засобів праці. Т. Костенко розглянуто естетичну компетентність дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку (з порушеннями зору), а також їх діагностику та методи розвитку.

Мета статті – розглянути особливості естетичного виховання та роль вихователя в стимулюванні естетичного розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасних дошкільних навчальних закладах України процес естетичного виховання базується на комплексі педагогічних дидактичних принципів з метою забезпечення цілеспрямованості й систематичності їх впливу на особистість дитини. Естетичне виховання як організований процес сприяє забезпеченню естетичного розвитку, формуванню активної творчості, здатності сприймати й оцінювати прекрасне в оточуючому природному й соціальному світі [1, с. 17].

Естетичне виховання є важливою складовою процесу розвитку особистості з метою формування у неї естетичних почуттів, смаків, потреб при умові її активної діяльності у всіх сферах життєдіяльності [2, с. 25]. У ході естетичного виховання здійснюється цілеспрямоване залучення кожної дитини до системи загальнолюдських цінностей завдяки наданню внутрішнього духовного змісту [3, с. 21]. Відповідно до цього розвиток естетичного сприйняття навколишнього світу, переживання його дитиною, формується естетичний смак та ідеали в цілому. Естетико-ціннісна орієнтація особистості виховується красою, завдяки красі розвивається творча діяльність у вчинках і поведінці повсякденного життя.

Естетична вихованість виступає інтегративним процесом. К. Мнишенко пропонує розглядати естетичну вихованість дітей дошкільного віку як

сукупність акумулятивної, ціннісно-спонукальної, творчо-результативної складових (рис. 1).

Розглянемо детальніше. Акумулятивна складова – це емоційно-позитивна реакція дитини на об’єкти та явища навколишнього середовища, асоціативно-образне оброблення естетичної інформації та знань. Протягом усієї життєдіяльності дитина сприймає, акумулює та засвоює різну інформацію. Ціннісно-спонукальна складова виражається переживаннями, потребами, інтересами, власною волевою цілеспрямованістю, а також естетичними почуттями до мистецтва, естетичним оцінюванням об’єктів і явищ навколишнього світу, естетичними мотивами до практичної роботи. До творчо-результативної складової належать прояв власної ініціативи дитиною, її самореалізація в творчій діяльності, естетична інтерпретація вражень [4, с.77-78].

Рис.1 Складові естетичної вихованості дитини [4]

Найвищий рівень прояву естетичних поглядів та ідеалів відповідає належному ступеню сформованості в особистості естетичної культури [5, с. 26]. Учені розглядають естетичну культуру «як здатність особистості, і як її активна творча діяльність, і як продукт людського розуму та діяльності, і як специфічне освоєння і накопичення досвіду у творчості і його сприйнятті, і як сукупність естетичних цінностей, і як складова загальної культури педагога» [6, с. 38-39]. Естетична культура є станом свідомості й відображення світогляду; відображення художньої культури суспільства здійснюється за допомогою категорій «прекрасне», «піднесене», «комічне», «трагічне» та інше. Під час формування естетичної культури дитина засвоює систему творчих поглядів, художніх уявлень й переконань, отримання задоволення від дійсно естетично цінних речей [7, с. 87-88]. Варто відзначити, що діти по-своєму вносять елементи прекрасного в життя та проявляють себе в мистецтві.

Метою естетичного розвитку дитина є формування естетичної культури особистості, яка складається з таких компонентів як (рис. 2) естетична свідомість як комплекс знань, оцінок, ідей, поглядів, ідеалів; естетичні потреби як суб'єктивна необхідність розвивати уміння та досягти естетичні цінності; естетична діяльність, тобто постійний процес формування і активне впровадження творчих умінь та здібностей [8, с. 24-25; 9, с. 30]. Відповідно, естетичне виховання розглядають як системну діяльність, яка сприяє розвитку чуттєвої сфери дитини, її уміння сприйняти, оцінити явища естетичної навколишньої дійсності, збагачувати свій внутрішній світ у процесі їх сприйняття, опановувати засоби творчості та безпосередньо творити [8, с. 26].

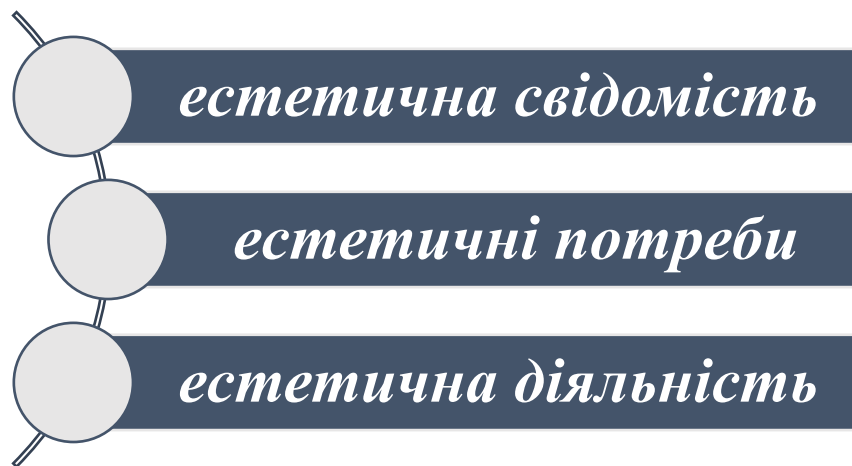

Рис. 2 Компоненти естетичної культури особистості [8]

Виокремлюють два напрями в етапах становлення естетичної культури: 1) естетичне сприймання дошкільників формується завдяки огляду природи, кольорів й відтінків, прослуховуванню музичних творів, пісень (початковий етап); 2) естетичне ставлення до навколишньої дійсності активізується під час екскурсій, споглядання, спостереження за красою природи, витворами мистецтва, коли дитина здійснює вибір. Поступовість у розвитку мислення, почуттів, самостійної естетичної діяльності сприяє формуванню особистісного ставлення, власного відгуку та уподобань [12, с. 65].

Естетичне сприйняття навколишньої дійсності дітей дошкільного віку має свої характеристики. Основою визначається чуттєва форма речей, тобто колір, форма, звук, що свідчить про необхідність великої сенсорної культури. Дошкільники сприймають красу як єдність форми (звуки, фарби, лінії) і змісту. Коли сприйняття є емоційно забарвленим та пов'язане з деяким відношенням до нього, воно стає естетичним. Тому важливим й нелегким є діяльність педагога, оскільки йому необхідно вести дитину від сприйняття краси у формі емоційної відповіді на неї до усвідомлення й розвитку естетичних уявлень та суджень [10, с. 84].

Естетичне сприймання поєднує емоційний та пізнавальний компоненти. Емоційний компонент відображає прояви захоплення, радості, здивування за допомогою міміки, рухів, жестів, висловлювань. Сюди ж належить потреба у співпереживанні естетичних емоцій. Пізнавальний компонент відображає естетичну спостережливість (самостійне виокремлення естетичного об'єкта серед інших), висловлювання естетичного судження про конкретний об'єкт та його особливості [11, с. 51].

У дитини під час сприймання й розуміння прекрасного виникають естетичні почуття та закріплюються у практичній діяльності. Здатність емоційно реагувати на явища природи, довкілля й оцінювати їх є основою формування естетичних смаків та ідеалів дітей дошкільного віку.

З дошкільного періоду починається естетичний розвиток дитини при вивченні мови, літературних творів, заняттях музики й образотворчого мистецтва [1, с. 19]. Вихователі поступово привчають дошкільників до естетичного сприйняття, у результаті чого починають формуватися найпростіші естетичні судження про прекрасне та потворне.

Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку представляється двома групами відповідно до його мети:

1) завдання, які сприяють формуванню естетичного ставлення дитини до навколишнього світу. Передбачається розвиток бачення краси в природі й мистецтві, її відчуття, розуміння прекрасного; формування художнього смаку. Серед методів цієї групи популярними є показ, спостереження, аналіз, приклад дорослого. Показ як метод виховання використовується при первинному знайомстві з предметом естетичної дійсності. Вихователю важливо визначити об'єкт показу і створити умови для того, щоб увага дітей було зосереджено на тому, що їм показують, пропонують послухати.

2) завдання спрямовані на активізацію художнього уміння у різних сферах мистецтва: навчання ліпленню, малюванню, конструюванню; співу, танцям; словесній творчості. При використанні цих методів дуже важливо, щоб вихователь умів показувати свої почуття, своє ставлення, володів способами вираження почуттів. Виразність інтонації при читанні вірша, щирий захват з приводу красивої речі, непідробне засмучення при зустрічі з недбалістю в одязі, неохайністю, яскраве емоційний прояв дорослим своїх почуттів служить активним методом впливу на дитину, тому що спирається на особливість дитинства – наслідування. Для вирішення завдань другої групи в якості провідних потрібні практичні методи: показ, вправа, пояснення, метод пошукових ситуацій. Докладно ці методи розглядаються в методиках образотворчої діяльності та музичного виховання [13].

Для відбору методів естетичного виховання дошкільників застосовують принцип естетичної дієвості творця, тобто спонукання дитини до власноручного створення творів мистецтва. До прикладу, *метод показу* використовується для первинного знайомства з предметом естетичної

дійсності. Вихователеві важливо визначити об'єкт показу і створити умови для того, щоб увага дітей була зосереджена на тому, що їм показують, пропонують послухати. *Метод спонукання* розвиває співпереживання, емоційну чуйність до прекрасного і засудження потворного завдяки використанню високохудожніх творів мистецтва, здійснення емоційно-образного відтворення тексту або музичного твору. *Метод переконання* розвиває естетичне сприйняття, елементи художнього смаку при сприйманні явища прекрасного. *Метод привчання, вправи в практичних діях* мотивує дитину до втілення краси у власній продуктивній діяльності, прикрашанні середовища життя, внесення радості в буденне життя рідних. *Метод пошукових ситуацій* спонукає дитину до творчості. Форми організації естетичного виховання можуть бути різними: на зайнятті, в самостійній діяльності, художній праці, під час свят, розваг, екскурсій, прогулянки тощо [14].

Робота з естетичного виховання у ЗДО тісно пов'язана зі всіма сторонами виховного процесу, різноманітними формами його організації та результатами різних видів діяльності. Використовують різні джерела в естетичному вихованні дітей дошкільного віку:

- твори образотворчого мистецтва розвивають естетичне сприйняття, а також фантазію (дитина мислить, уявно домальовує події, образи тощо);
- музика впливає на емоційно-чуттєву сферу дитини, на її поведінку, відображаючи дійсність за допомогою мелодій, тембру, інтонацій;
- художня література, головним виразником естетики якої виступає слово;
- театр, кіно, телебачення, естраду, цирк. Окрім змістової частини, вони поєднують у собі елементи багатьох видів мистецтва (музики, літератури, танців, мистецтва);
- поведінка і діяльність дошкільнят. Успіхи в певній діяльності є предметом обговорення з естетичної позиції;
- краса природи в розмаїтті і гармонії барв, звуків, форм, закономірній зміні явищ у природі;
- події суспільного життя: героїчні вчинки людей, краса їх взаємовідносин, духовне багатство, моральна чистота й фізична досконалість можуть бути темою обговорення з дітьми;
- оформлення побуту – залучення дітей до створення естетичної обстановки в групі дитячого садку, ігрової кімнати, помешкання чи двору [15, с. 48].

У закладах дошкільного виховання дітей залучають переважно до таких видів художньої діяльності: *зображувальна* (малювання, виготовлення аплікацій, ліплення, сприйняття творів образотворчого мистецтва); *музична* (ігри, танці, слухання музики, співи, хороводи, гра на музичних інструментах); *художньо-мовленнєва* (слухання розповідей й казок, читання віршів, творчі розповіді тощо); *театралізована* [12, с. 64].

Процесом розвитку дітей керує вихователь. Дошкільникам до вподоби займатися художньою діяльністю, тому вони часто за власною ініціативою займаються нею. У такому випадку характер керівництва педагога має непрямий стиль. Мається на увазі, що педагог сприяє акумулюванню дитиною досвіду на основі вражень, що своєю чергою відображається в самостійному малюванні, ліпленні, оповідях, музичній діяльності. З ініціативи дитини виникає самостійна художня діяльність відповідно до їх індивідуальних потреб (подарунком мамі, річ для гри тощо). Не порушуючи задуму дитини, за потреби педагог допомагає їй. Вихователь спонукає дітей до самостійності за допомогою підказки, привернення уваги до певного предмета чи об'єкту, питання або пропозиції, оцінювання результату. Увага дитини до засобів виразності в малюнку, мовленні, музиці, рухах, здатність перенести засвоєне у нову власну діяльність, застосовувати для вирішення власних завдань є ознаками самостійної діяльності. Самостійна діяльність може мати як індивідуальний, так і груповий характер. Художня діяльність пов'язана із постійною загальною роботою, яку цілеспрямовано проводить педагог: організовані заняття з розвитку мовлення, образотворчої діяльності, музиці. До прикладу, організація екскурсії на природу, до пам'ятників, в музей, на святково прикрашену вулицю тощо. Вихователь продумує зміст екскурсії відповідно до особливостей дитячого сприйняття й розвивальних завдань з метою отримати нові знання та викликати естетичні почуття [13].

Окрім вказаного, важливу роль в естетичному вихованні дитини відіграє особистість вихователя, вміння знаходити, підтримувати і створювати красу навколо себе та дошкільників. Приділяється увага мовленнєвій етиці та естетиці спілкування, оскільки зовнішній вигляд і мовлення педагогів, стиль поведінки сприяють формуванню уявленням дитини про ідеал, гармонію зовнішнього з внутрішнім. Освітній процес повинен забезпечувати емоційний комфорт дитини, викликати почуття захищеності, довіри до себе і навколишнього світу, створювати необхідні умови для здійснення естетичної діяльності.

Отже, естетична діяльність є безперервним процесом формування й реалізації творчих умінь, навичок та здібностей. У закладі дошкільної освіти робота з естетичного виховання взаємопов'язана з усіма аспектами освітнього процесу, використовуються різноманітні форми її організації, у різних видах художньо-продуктивної діяльності виявляються її результати. Виховання естетичного ставлення до навколишнього середовища здійснюється шляхом ознайомлення дитини із природними та суспільними явищами через працю, гру, навчання, в побуті, завдяки засобам мистецтва.

Висновок. Естетичний розвиток здійснюється завдяки пізнанню явищ та об'єктів навколишнього світу з естетичної позиції різними засобами діяльності. Естетичне виховання стимулює й активізує естетичні почуття, опанування естетичними та етичними поняттями. Дошкільники зростають в

атмосфері традицій, праці, естетики, творчості. Важливим у стимулювання естетичної діяльності дошкільників є вдалий вибір засобів, форм та методів роботи відповідно до вікових особливостей дітей, враховуючи винятковість їх естетичного сприйняття. Усі форми естетичного виховання успішно досягають мети за умови систематичного поступового поєднання виховання з навчанням.

Література:

1. Танько Т. П., Чернявська М. В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття) : навч. посіб. Харків : ХНПУ, 2017. 204 с.
2. Калініна Л. М. Естетичне виховання молодших школярів як соціально-педагогічна проблема. *Рідна школа*. №3. 2006. С. 24-27.
3. Сірант Н. Дитина як суб'єкт естетичного виховання в контексті викликів сьогодення. *Гірська школа українських Карпат*. № 19. 2018. С. 18-22. doi: 10.15330/msuc.2018.19.23-27
4. Мнищенко К. В. Особливості естетичного виховання дітей у процесі ознайомлення з народною творчістю. Розвиток освіти і науки: проблеми, теорія, досвід і перспективи: матер.ІІ заоч. Всеукр. наук.-практ. конф. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 77-79.
5. Босак О. На екскурсію до осіннього парку : комплексне заняття з розвитку мовлення для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання*. 2018. № 9. С. 25-27.
6. Горголь В. П., Горголь П. С. Зміст і сутність поняття «формування естетичної культури майбутніх хореографів». *Baltija Publishing. Latvia*. С. 32-45. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-353-8-3>
7. Пацурина Ю. Естетичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції різних видів мистецтв. Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць: в 2-х ч. / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2022. Ч.2. С. 86-89.
8. Костенко Т.М. Розвиток естетичної компетентності дошкільників з порушеннями зору: навч.-метод. посіб. Київ, 2014. 200 с.
9. Фурманюк С.М. Естетичне виховання дітей на сучасному етапі засобами художньої праці. Психологія і педагогіка: актуальні питання: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2019. С. 29-33.
10. Кузьменко Н. Особливості естетичного виховання дошкільників. *Наука. Освіта. Молодь*. С.83-84. https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2014/32.pdf
11. Юзвак Ж. Естетичне сприймання: психологічний аспект. Початкова школа. 2000. № 12. С. 51-52.
12. Дудник Н. Педагогічні новації в естетичному вихованні дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. №7-8 (193-194), 2021. С. 61-66.
13. Роль естетичного виховання у розвитку особистості дошкільника. <https://lviv38.lvivedu.net/uk/site/nashi--pedagogi.html>
14. Естетичне виховання дітей дошкільного віку. Досвід роботи. <https://s6b2210aa921518c8.jimcontent.com/download/version/1611567109/module/17664947196/name/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%20%D0%B7%20%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
15. Мельник І., Луцик Т. Деякі аспекти естетичного виховання дітей дошкільного віку. Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства: збірн. тез міжнародної науково-практичної конференції. Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2020. С.45-50.

References:

1. Tanko, T. P., Cherniavska, M. V. (2017) Estetychne vykhovannia ditei u doshkilnykh zakladakh osvity Ukrainy (druha polovyna KhKh stolittia) [Aesthetic education of children in preschool educational institutions of Ukraine (second half of the twentieth century)]: navch. posib. Kharkiv : KhNPU [in Ukrainian].
2. Kalinina, L. M. (2006) Estetychne vykhovannia molodshykh shkoliariv yak sotsialno-pedahohichna problema [Aesthetic education of junior schoolchildren as a social and pedagogical problem]. *Ridna shkola – Native school*, 3, 24-27. [in Ukrainian].
3. Sirant, N. (2018) Dytyna yak subiekt estetychnoho vykhovannia v konteksti vyklykiv sohodennia [The child as a subject of aesthetic education in the context of the challenges of today]. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat – Mountain school of the Ukrainian Carpathians*, 19, 18-22. doi: 10.15330/msuc.2018.19.23-27 [in Ukrainian].
4. Mnyshenko, K. V. (2021) Osoblyvosti estetychnoho vykhovannia ditei u protsesi oznaiomlennia z narodnoiu tvorchistiu [Features of aesthetic education of children in the process of familiarization with folk art]. *Rozvytok osvity i nauky: problemy, teoriia, dosvid i perspektyvy – Development of Education and Science: Problems, Theory, Experience and Prospects: mater.II zaoch. Vseukr. nauk.-prakt. konf. Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa, 77-79.* [in Ukrainian].
5. Bosak, O. (2018) Na ekskursii do osinnoho parku : kompleksne zaniattia z rozvytku movlennia dlia ditei starshoi hrupy [On an excursion to the autumn park: a comprehensive lesson on speech development for older children]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 9, 25-27. [in Ukrainian].
6. Horhol, V. P., Horhol, P. S. (2023) Zmist i sutnist poniattia «formuvannia estetychnoi kultury maibutnikh khoreohrafiv» [Content and essence of the concept of "formation of aesthetic culture of future choreographers"]. *Baltija Publishing*. Latvia, 32-45 DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-353-8-3> [in Ukrainian].
7. Patsuryna, Yu. (2022) Estetychnyi rozvytok ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy intehratsii riznykh vydiv mystetstv [Aesthetic development of children of senior preschool age by means of integration of different types of arts]. *Innovatsiini protsesy v doshkilnii osviti: teoriia, praktyka, perspektiv – Innovative processes in preschool education: theory, practice, prospects: zb. naukovykh prats: v 2-kh ch.. Zhytomyr: FOP Levkovets, 2, 86-89.* [in Ukrainian].
8. Kostenko, T.M. (2014) Rozvytok estetychnoi kompetentnosti doshkilnykiv z porushenniamy zoru [Development of aesthetic competence of preschoolers with visual impairments: educational and methodological manual]: navch.-metod. posib. Kyiv [in Ukrainian].
9. Furmaniuk, S.M. (2019) Estetychne vykhovannia ditei na suchasnomu etapi zasobamy khudozhnoi pratsi [Aesthetic education of children at the present stage by means of artistic work.] *Psykhohihiia i pedahohika: aktualni pytannia – Psychology and pedagogy: topical issues: Zbirnyk tez mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii.* Kharkiv, 29-33. [in Ukrainian].
10. Kuzmenko, N. (2014) Osoblyvosti estetychnoho vykhovannia doshkilnykiv [Features of aesthetic education of preschoolers]. *Nauka. Osvita. Molod. – Science. Education. Youth*, 83-84. https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2014/32.pdf [in Ukrainian].
11. Iuzvak, Zh. (2000) Estetychne sprymannia: psykhohichnyi aspekt [Aesthetic perception: psychological aspect.]. *Pochatkova shkola – Primary school*, 12, 51–52. [in Ukrainian].
12. Dudnyk, N. (2021) Pedahohichni novatsii v estetychnomu vykhovanni ditei starshoho doshkilnoho viku [Pedagogical innovations in aesthetic education of children of senior preschool age]. *Molod i rynek – Youth and the market*, 7-8 (193-194), 61-66. [in Ukrainian].
13. Rol estetychnoho vykhovannia u rozvytku osobystosti doshkilnyka [The role of aesthetic education in the development of the preschooler's personality]. <https://lviv38.lvivedu.net/uk/site/nashi--pedagogi.html> [in Ukrainian].

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(38) 2024

14. Estetychne vykhovannia ditei doshkilnoho viku. Dosvid roboty [Aesthetic education of preschool children. Experience of work.]. <https://s6b2210aa921518c8.jimcontent.com/download/version/1611567109/module/17664947196/name/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%20%D0%B7%20%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf> [in Ukrainian].

15. Melnyk, I., Lutsyk, T. (2020) Deiaki aspekty estetychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku. [Some aspects of aesthetic education of preschool children]. *Vplyv dosiahnen psykholohichnykh i pedahohichnykh nauk na rozvytok suchasnoho suspilstva – Influence of achievements of psychological and pedagogical sciences on the development of modern society*. Kharkiv: Skhidnoukrainska orhanizatsiia «Tsentr pedahohichnykh doslidzhen», 45-50. [in Ukrainian].